

מתוך סדרת הספרים

עלון כל המועדים

גליון ע' פרפראות מתוך "לב המועדים - חנוכה"

טעם אחר: לפי שרבי סמך על מגילת תענית שבה הוזכרו דיני חנוכה (דרשות מהחיד"א דרוש לב).

הטעם שקבעו את חנוכה על נס פך השמן ולא על נס נצחון המלחמה לפי שבשאר המקרים יש פתחון פה למינים לומר מקרה הוא ולא ה' פועל כל זאת, אבל נס השמן ששמן אשר יש בו להדליק רק יום אחד ונתרבה מעצמו עד שהספיק לשמונה ימים אין צד לומר כי מקרה הוא וכולם יודו ויאמרו מאת ה' היתה זאת ולזכר נס זה תקנו להדליק נרות בכל לילה (מטה משה תתקעד).

טעם אחר: כדי שלא לעורר קנאת הגוים עלינו, שיאמרו שאנו חוגגים על מפתלם (אוצר כל מנהגי ישרון סימן יט חנוכה א).

הטעם שקבעו הדלקת הנר דווקא בפתח רה"ר כדי לפרסם הנס מה שלא מצאו בפרסום נס דאורייתא אכילת הפסח סיפור יציאת מצרים וכן במגילת אסתר שנעשה בבית ולא בפתח הבית כיון שנס יציאת מצרים ופורים היו נס גלוי לכל העמים, וגם הנס אינו מראה חיבתו עלינו כ"כ ד"ל שעשה כן "למען ידעו כל עמי הארץ כי ה' הוא האלהים", משא"כ בחנוכה שהנס היה בהסתתר ומי ידע זאת רק הכהנים הניגשים אל ה' והרוצה יכחישם, ואין כאן כבוד לשמו ולא היה בכל זאת שום צורך רק להודיע לנו חיבתו ורצונו עמנו לכן ראוי לנו לפרסמו ברה"ר (הת"ס חנוכה בשם ראב"ד בספר דברי מלכות בית שני).

בנות הבית בהדלקת נרות

בנות הבית אינן מדליקות, והטעם: לפי שאין זה דרך ארץ שהנשים תפטרנה בהדלקת בעליהם ובנותיהן תדלקנה (משמרת שלום).

טעם אחר: כיון שהדלקה לבני הבית אינה מעיקר הדין אלא מהדרין ועל נשים לא תקנו תקנת מהדרין (שו"ת עולת שמואל סימן קה).

ומפורסם טעמו של החתם סופר לפי שעיקר חיוב הדלקת הנר להניחו ברשות הרבים, ומטעם ש"כל כבודה בת מלך פנימה" אינו נאה שידליקו הבנות ברשות הרבים (הת"ס חידושים שבת כא, א).

נהגו לאכול מאכלי חלב בחנוכה

הטעם: לפי שהמילה חלב רומזת לשלוש מצוות שגזרו לבטלם, שהן חודש, שבת ומילה ומסרו ישראל עליהן האות ח' דחלב היא האות

"וענין מצות חנוכה זו אל תהי קלה בעיניך מפני שהיא מדברי סופרים כי היא מן הגדולות והנוראות, כי בזמן הזה הקב"ה גמלו רק טוב והציל את נפשינו ממות ולא נתן למוט רגלינו מיד מבקשי רעיתנו וכל המזלזל בענין זה נראה שכופר בטוב שהיטיב עמנו אלהינו ואינו שמח בשמחת ישראל ואינו חושש בגאולת ובנחמתם ח"ו" (סדר היום חנוכה).

הטעם שנס חנוכה לא הוזכר במשנה

לפי שרבינו הקדוש מסדר המשנה היה מורע דוד המלך ע"ה, ונס חנוכה היה על ידי בית חשמונאי שתפסו המלוכה ולא היו מורע דוד, וזה הרע לרבינו הקדוש, ובכתבו המשנה ע"פ רוח הקודש נשמט הנס מחיבורו (בשם החת"ס).

ישנם המעריכים על טעם זה ואומרים שלא יעלה על הדעת שרבינו הקדוש לא הזכיר את דיני חנוכה במשניות בגלל סיבה של קפידא (ראה זיו המנהגים).

ובנוסף אחר יש שכתבו שלא רצה רבינו הקדוש להזכיר במשנה ניצחון החשמונאים שיהיה להם נגאי בזה שתפסו המלוכה שלא כהוגן (ספר זכרון למשה).

יש שמבארים טעם אחר ע"פ הרמב"ם בפירושו המשניות (מנחות פרק התכלת פ"ד משנה א) שמסביר מדוע במשניות לא מוזכר עניני תפילין ומזוזות על אף היותם חלק ממצות התורה, לפי שבזמן שחיברו את המשנה היו דינים אלו ידועים היטב לכל אדם ואדם, יתכן איפה לומר שגם עניני חנוכה היו שגורים וידועים בפי כל, עד שרבי מסדר המשניות לא מצא לנכון להעלותם בכתב במשניות (הת"ס גיטין עה, א).

יש שמעוה המובאת בענין זה בשמו של הגר"א מוילנא, שבמנין שבעה מסכתות קטנות היו מסכת תפילין, ומסכת מזוזה, ומסכת חנוכה ומכיון שכבר היתה מסכת חנוכה לא כתבה רבי (מקור השמועה הקדמה ספר רב פעלים לרבי אברהם בן של הגר"א עמוד 11).

טעם אחר: לפי שעד רבי לא היה היתר לכתוב את המשנה ובימי רבי נתחדשה ההלכה והותר לכתוב את המשנה, וכיון שמעיקר הדין אסור לכתוב את התורה שבע"פ ורק מפני שהתחילו לשכוח פרטים הותר לכתוב, וכל זה בשאר תורה שבע"פ, אבל מצוות נר חנוכה שנתחדשה בבית שני לא עבר זמן רב מזמן הנס עד שיהא חשש שיכחה ולכן לא כתבה רבי דלא היה עת לעשות לה' (הגר"י גרינוואלד בקובץ הקדמות).

הראשונה של חודש, והאות ב' דחלב היא האות השניה של שבת והאות ל' של חלב היא האות השלישית של מילה (בן איש חי פ' וישב כג).

אכילת סופגניות

נהגו לאכול סופגניות, והטעם לפי שבתנוכת בית חשמונאי מיהרו את המקדש, ואילו אבני המזבח ששקצו היונים לא ידעו לטהרן ונגזזו (ע"ז נב, ב), והצטערו על כך ולכן נהגו לאכול מאכלים שמברכים עליהם ברכת מעין שלוש שבה מוזכר "ועל מזבחך", משא"כ בברכת המזון שאין מוזכר בה מזבח ביחוד, ובטעמא דמילתא כתב הגרשז"א משום דטעם פירות תלוי במזבח בדכתיב בסוטה משחרב בית המקדש ניטל טעם הפירות (שלמי מועד נג).

הטעם שמטוגגות בשמן: זכר לנס חנוכה שהיה בשמן (אבי הרמב"ם בקובץ שריד ופליט).

הטעם באמירת הנרות הללו מה שלא מצאנו בשאר קיום מצוות שיהיה חיוב לפרש ולהוציא בפה טעם המצווה בשעת קיומה אלא סומכים על הכוונה שמכונים בשעת עשייתה

משום פרסומי ניסא שהרי עיקר מצוות הדלקה בשביל פירסום הנס ומפרסם הנס ע"י אמירת "הנרות הללו" (ערוה"ש תרעו ח).

טעם אחר: כיון שכל אחד מדליק בקיבוץ בני ביתו, וחששו שמא אחד מבני הבית יבוא להשתמש בנרות, ולכן תקנו להזהיר אותם ולומר "הנרות הללו קודש.. ואין לנו רשות להשתמש בהם" (שו"ת מהרש"ל פה).

שמן

מצווה מן המובחר להדליק בשמן, והטעם: לפי שהשמן בטבעו צף מעל המים, וכך היהודים עלו על גבי היוונים מפני מעלת התורה (ע"פ הכה"ח תרעא לב).

נתינת מים קודם נתינת השמן

יש שנהגו לתת מים קודם נתינת השמן בזכוכית בכדי שיצוף השמן על המים, **והטעם:** לפי שיש בזה רמז לניצחון ישראל שנמשלו לשמן על אומות העולם שנמשלו למים הוידונים (ספר יפה לב ח"ב ב).

טעם אחר: ע"פ מה דאיתא בבעל המורים פרשת תולדות (פרק כו פסוק כב) דהיונים גזרו שלא יטבלו כדי למונעם מפריה ורביה ונעשה להם נס ונזדמן להם מקווה לכל אחת ואחת וכדי לעשות רמז לאותו נס נותנים מים תחת השמן (שו"ת שבט הקהתי ח"ג סימן רז).

ויש שלא נהגו כן, והטעם: לפי שבבית המקדש לא היו עושים כן אלא היו מדליקים בשמן בלבד ומאחר שהדלקה זו זכר להדלקה שהיתה במקדש לא נהגו כן.

שמן זית

מצווה מן המובחר להדליק בשמן זית, **והטעם:** לפי שבו נעשה הנס (משנ"ב תרעג ד). **ועוד** מפני שאורו של שמן זית צלול יותר (ערוה"ש שם א). **טעם אחר:** כיון שאכילת זיתים גורמת לשיכחה, אך השמן גורם לזכירה וכיון שהיונים רצו להשכיח את התורה כדאמרינן בעל הניסים "ולהשכיחם תורתך" אך ישראל גברו ולא שלטה בהם השכחה אלא

שלט בהם הזכירה שהוא קשור בשמן זית לכן מדליקים בשמן זית (ירי חיים מבעל הבן איש חי).

משחק הסביבון

הטעם למשחק הסביבון שבימים ההם כאשר גזרו היונים "להשכיחם תורתך" ולא לעסוק בתורה היו מתאספים אבות ובנים ללמוד תורה במקום סתר, וכשהיונים היו מגיעים לבדוק האם לומדים תורה היו האבות והבנים משחקים בסביבון להראות שאינם לומדים, ובכדי לפרסם הנס שבזכות משחקי הסביבון יכלו ללמוד תורה הנהיגו לשחק כן בחנוכה (אוצר כל מנהגי ישרון יט ד).

נהגו שהעניינים מסתובבים בפתחים ונותנים להם טעות לצדקה ובמג"א כתב נהגו הנערים (מג"א, משנ"ב תרע).

הפרי מגדים כתב טעם לפי שבני ישראל התרשלו באותו דור בתורה ובעבודה ובגמילות חסדים בממון, ונענשו בכך שגזרו עליהם היונים גזירות וביטלו אותם מתורה ועבודה בבית המקדש ומשום הכי מחויבים אנו בימי החנוכה להתחזק בלימוד התורה ובעבודה שזו תפילה ובגמילות חסד בממון ובגוף (פמ"ג א"א רס תרע).

רמז מהפסוק "ויהי כמשלוש חודשים וכו'" לדין נר חנוכה

בפסוק (בראשית וישב לח כד) כתיב "ויהי כמשלוש חודשים ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף" רמז לדבר לענין חנוכה דאיתא בשבת (כא, א) רבי יהודה אומר שאם הוציא נר חנוכה מבחוץ ועל ידי כך נגרמה שריפה אמר רב יהודה שבעל הנר פטור משום שעשה מצווה לפרסומי ניסא "ויהי כמשלוש חודשים" ביאור שחודש כסליו הוא בסוף ג' חודשים מתחילת השנה וסוף ימי חנוכה הם ג' חודשים קרוב לחודש ניסן (ראש חדשים) "ויאמר יהודה" אומר ר' יהודה במסכת שבת "הוציאוה" להוציא את נרות חנוכה מבחוץ ותשרף ואפילו עם על ידי כך יגרם נזק של שריפה יהיה פטור מלשלם משום פרסומי ניסא (קול שמחה).

רמז מהפסוק "שבו שברו לנו מעט אוכל" (בראשית מג ב)

"לנו" בגימטריא 86 אם שוברים לנו תהיה המחצה 43, וזה ביאור הפסוק "שברו לנו" אם תשברו את מילת לנו יצא מ"ג ו"מעט אוכל" כלומר עם האות הקטנה שבמילת אוכל שזה א' הרי ביחד מד - 44 כמספר לו נרות חנוכה עם השמישים (אהל מועד).

רמז ע"פ אותיות - א ב - א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' בגימטריא ל"ו כמספר נרות חנוכה. מ' רומז למספר תשע שמצווה להניח מ' טפחים מהארץ והוא טפח פחות מן העשרה, י' כ' ל' מ' נ' ס' ע' פ' ר"ת יו"ד כשר, למעלה מכ' נר, סוכה, עירוב, פסול, צ' ק' ר' ש' ת' ר"ת צורך קדושה ראוי שמש תוסיף (מדבר קדמות).